

कृषकका लागि तथ्य पत्र

सामान्य नाम: सूति बालीको थ्रिप्स/दक्षिण पूर्वी एशियाली थ्रिप्स

वैज्ञानिक नाम: थ्रिप्स पार्थिस्पिनस

परिचय: हालसालै चितवन जिल्लाको भेंडे खुर्साना बालीमा सूति बालीको थ्रिप्स/दक्षिण पूर्वी एशियाली थ्रिप्स (थ्रिप्स पार्थिस्पिनस) नामक थ्रिप्स कीराको प्रकोपले गम्भीर क्षति पुऱ्याएको पाइएको छ । यो थ्रिप्स कीरा क्वारेन्टाइन महत्वको एक विनासकारी थ्रिप्स प्रजातिको कीरा हो ।

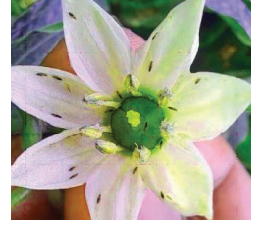
पहिचान: यसको पोथी कीरा लगभग १ मिलि मिटर लामो हुन्छ र भाले यस भन्दा अलि सानो हुन्छ । पोथीको टाउको र अधिल्लो पिठ्युँ खैरो हुन्छ भने पिठ्युँको अन्य भाग र पेट कालो हुन्छ । अधिल्ला पखेटाहरू केही काला हुन्छन् । एण्टेना/टुप्पीमा सात खण्डहरू हुन्छन् र तेश्रो, चौथो र पाचौँ खण्डहरूको आधार पहेंलो वा सेतो हुन्छन् । भाले कीराहरू हल्का खैरो देखि एकनास पहेंलो वर्णको हुन्छन् ।

बालीमा नोक्सानी र नोक्सानीका लक्षणहरू: यो थ्रिप्स बहुबाली भक्षक कीरा हो । यसले खुर्साना, भेंडे खुर्साना, सिमी, भण्टा, मेवा, आलु, र स्ट्रबेरी लगायत १०४ प्रकारको बोटविरुवाहरूमा आक्रमण गर्दछ र विभिन्न बालीहरूमा उल्लेखनीय क्षति पुऱ्याउदछ । यसको आक्रमणले गर्दा भेंडे खुर्सानाको पातहरूको तल्लो सतह खैरो र माथिल्लो सतह पहेंलो हुन्छ । पातहरू बटारिएर विकृत हुन्छन्, फुलहरू भर्छन् । फलहरूले आकार लिन पाउँदैनन् र कुरूप हुन्छन् । बोटका मुनाहरू विकसित हुन पाउँदैनन् र बोटहरू रूग्ण देखिन्छन् । यस प्रकार यो थ्रिप्सले गर्दा भेंडे खुर्सानाको शुद्ध उत्पादन एक चौथाईले घट्न सक्दछ । यस कीराले टोबाको स्ट्रीक भाईरस रोग बालीहरूमा सारेर रोगी वनाई उत्पादनमा ह्रास ल्याउन सक्दछ ।

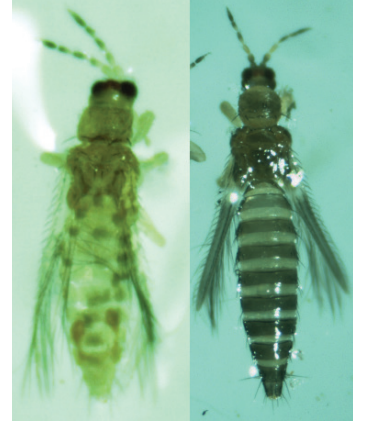
थ्रिप्स कीराको जीवन-चक्र: यस कीराले जीवन-चक्र पूरा गर्न लगभग १३-१४ दिन लगाउदछ । तापक्रमको प्रतिकूलतामा यसले एक महिना भन्दा बढी समय लिन सक्दछ । मौसमको अवस्था अनुसार एक वर्षमा धेरै पुस्ताहरू हुन्छन् । यस प्रजातिको थ्रिप्स कीराले भाले लागे पछि मात्र सन्तान जन्माउदछ । यसको माउले पातको तन्तु भित्र अण्डा पार्दछ र वातावरणीय अवस्था अनुसार यी अण्डाहरूबाट ५ दिनमा लाभेहरू निस्कन्छन् । लाभे र वयस्कहरू दुवैले पात र फुलहरूबाट रस चुसेर खान्छन् । ४-५ दिनमा लाभेहरू जमीनमा भर्री माटो भित्र गएर प्युपा बन्छन् र २-३ दिनमा प्युपाहरू वयस्क थ्रिप्स बनी बोटमा उक्लन्छन् । वयस्क थ्रिप्सहरू ६-९ दिन सम्म बाँच्छन् । माउ थ्रिप्सले बाँचुन्जेल सालाखाला ३३ वटा अण्डा पार्छ ।

व्यवस्थापन: थ्रिप्स व्यवस्थापनका लागि सम्भव हुने विधिहरू एकीकृत तवरले अपनाउनु पर्दछ ।

- कीराबाट बचावटकोलागि बाली चक्र अपनाउने ।
- गर्मी याममा गहिरो खनजोत गरी माटोमा रहेका थ्रिप्सका प्युपाहरूलाई नाश गर्ने । निरन्तर गोडमेल गर्ने ।
- एकै पटक बाली लगाउने, चरणबद्ध रोपाई नगर्ने ।
- उपलब्ध भएमा कीट-प्रतिरोधी वा छोटो अवधिका जात छनौट गर्ने ।
- सरसफाईयुक्त खेतीपातीमा ध्यान दिने, आलीमा तथा बोटहरूसंग उम्रेका भारपातहरू निरन्तर हटाउने ।
- दैहिक कीटनाशक विषादीले बीउ उपचार गरेर बेर्ना तयार गरी रोप्ने ।
- २५० ग्राम *मेटाराइजियम एनिसोप्ली* १२५ किलोग्राम गोबर वा कम्पोष्टमा मिसाई प्रति रोपनी खेतबारीमा प्रयोग गर्ने ।
- नाइट्रोजन र फस्फोरस मलको साथै पोटसयुक्त मलखादको सन्तुलित मात्रामा प्रयोग गर्ने ।
- सिल्भर रंगको (२५ देखि ३० माइक्रोन) प्लाष्टिक छापो प्रयोग गर्ने ।
- छेकबार बनाउन तथा मित्र कीट जीवलाई आश्रय दिन अन्तरबालीको रूपमा मकै बाली लगाउने ।
- कीराले क्षति गरेका पात, फलहरू संकलन गरि नष्ट गर्ने, कीराहरूबाट साँढे आक्रान्त भएका बोटहरू उखेल्ने र जलाउने ।
- प्रति रोपनी खेतबारीमा ३-५ वटा लेसोयुक्त निलो पासोहरू बोटहरूको समान उचाईमा राखी कीराको अनुगमन गर्ने ।
- स्पिड्रलर सिँचाई प्रणाली अपनाउने ।
- मित्र कीराहरूको संरक्षण हुने गरी नीमजन्य विषादी ३-५ मिलि प्रतिलिटर पानीमा छर्ने वा जैविक कीटनाशक *बेउभेरिया बासियाना* (४ ग्राम वा मिलि लिटर प्रति लिटर पानीमा) मिसाई साभूपख सम्पूर्ण बोट भिज्ने गरी बालीमा उपचार गर्ने ।
- सकेसम्म रासायनिक कीटनाशक विषादीको प्रयोग नगर्ने । तर, गर्ने पर्ने अवस्थामा तल उल्लेखित विषादीहरू मध्ये कुनै एक सिफारिस मात्रामा विवेकशील भएर प्रयोग गर्ने । Acetamiprid 20 % SP, Dimethoate 30 % EC, Emamectin benzoate 5% SG, Fipronil 5 % SC, Imidacloprid 17.80 % SL, Lambda-cyhalothrin 5% EC, Spinosad 45 % SC,

फूलमा वयस्क थ्रिप्स पार्थिस्पिनस

भाले

पोथी

थ्रिप्स पार्थिस्पिनस

थ्रिप्सले गर्दा कुरूप पातहरू र फल

कीराको क्षति र सोको अनुगमन

तयारकर्ता:

डा. समुद्र लाल जोशी, प्रमुख वैज्ञानिक (सेवा निवृत्त)

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद

डा. देवराज अधिकारी, बरिष्ठ बाली संरक्षण अधिकृत

प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादी व्यवस्थापन केन्द्र

पूर्णमा क्षेत्री, बरिष्ठ बाली संरक्षण अधिकृत

व्यवसायिक कीट विकास फार्म, भण्डारा चितवन र

बिनु भाट, प्राबिधिक अधिकृत

राष्ट्रिय कीट बिज्ञान अनुसन्धान केन्द्र, खुमलटार, ललितपुर ।

प्रकाशक:

प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादी व्यवस्थापन केन्द्र

हरिहरभवन, ललितपुर

फोन: ०१-५५२१५९७, ५५५३७९८

Email: info@npponepal.gov.np

Website: www.npponepal.gov.np

प्रकाशन प्रति: १०००

चैत्र, २०८०